

ISLAMSKA MISAO

Osnivač i izdavač: Fakultet za islamske studije, Novi Pazar

Za izdavača: Prof. dr. Enver Gicić

Glavni urednik: Prof. dr. Enver Gicić

Pomoćnik urednika: Prof. dr. Hajrudin Balić

Redakcija: prof. dr. Mustafa Fetić, prof. dr. Almir

Pramenković, hfz.doc. dr. Haris Hadžić, doc. dr. Siham Mevid

Šerijatski recenzent: prof. dr. Almir Pramenković

Tehnički urednik: Senad Redžepović

Lektor: Samir Škrijelj

Štampa: Grafičar, Užice

Tiraž: 500 primjeraka

Adresa redakcije: Fakultet za islamske studije,
ul. Rifata Burdževića 1, 36300 Novi Pazar

Štampanje ovog broja pomogla je Vlada R. Srbije - Kancelarija
za saradnju sa crkvama i verskim zajednicama

CIP - Katalogizacija u publikaciji

Narodna biblioteka Srbije, Beograd

378:28

ISLAMSKA misao : godišnjak Fakulteta za islamske studije Novi Pazar /
glavni urednik Enver Gicić. - 2007, br. 1- . - Novi Pazar : Fakultet za islamske
studije, 2007- (Užice : Grafičar). - 24 cm

Godišnje.

ISSN 1452-9580 = Islamska misao (Novi Pazar)

COBISS.SR-ID 141771532

POIMANJE TEVESSULA (ZAUZIMANJE KOD BOGA - POSREDNIŠTVO) U KLASIČNOJ I SAVREMENOJ ISLAMSKOJ MISLI

Abstrakt

Autor u ovom članku tretira pitanje *tevessula*, odnosno posredništva kroz prizmu klasičnih islamskih učenjaka. Tematika *tevessula* je predmet brojnih diskusija u savremenom dobu, tako da su ovu problematiku tretirali i savremeni islamski učenjaci. Autor elaborira stavove relevantne islamske uleme čija su mišljenja polarizirana, naročito kada je u pitanju sporni *tevessul*. U tekstu je data argumentacija učenjaka koja zagovara sporni *tevessul*, kao i onih koji se tome suprotstavljaju, ali i savremenih učenjaka koji pokušavaju predstaviti umjerene i izbalansiran stav o predmetnom pitanju.

Ključne riječi: islam, *tevessul*, utemeljeni, sporni, Kur'an, hadis.

Abstract

In this article, the author treats the issue of *tevessul* or mediation through the prism of classical Islamic scholars. The topic of *tevessul* is the subject of numerous discussions in modern times, so that this issue has been treated by modern Islamic scholars as well. The author elaborates on the views of the relevant Islamic scholars whose opinions are polarized, especially when it comes to the controversial

tevessul. The text gives the argumentation of scholars who advocate the controversial tevessul as well as those who oppose it, but also modern scholars who try to present a moderate and balanced position on the subject.

Keywords: Islam, tevessul, legal, controversial, Qur'an, hadith.

Uvod

Pitanje tevessula jedno je od značajnih pitanja koje svoju aktualnost nalazi i u našem vremenu. Pored legitimnog, utemeljenog na primarnim izvorima islama, posebnu pažnju privlači sporni tevessul, o čijem su statusu islamski učenjaci iznijeli različite stavove. Upravo ova vrsta tevessula primarno je predmet naše diskusije.

1. Jezičko značenje riječi tevessul

U jezičkom smislu, tevessul označava sredstvo kojim se postiže određena stvar ili se istoj približava.¹ Riječ tevessul je izvedenica od arapske riječi *el-vesile*, koja u osnovi znači: biti blizu nečega, ili ono što te približava voljenom,² kao što kaže Uzvišeni:

*Oni kojima se oni mole sami traže načina kako će se što više Gospodaru svome približiti (jebtegune ila rabbihimul-vesile), i nadaju se milosti Njegovoj i plaše se kazne Njegove,*³ tj. meleki i poslanici koje mušrici dozivaju ne mogu im ništa koristiti kod Allaha dž.š. jer i oni sami traže načina da Mu se približe.

¹ Ibn Manzur Muhammed, *Lisanul-arab*, Daru Lisani-l-Areb, Bejrut, bez godine izdanja, 6/159.

² El-Fejruzabadi Medždudin Muhammed bin Jakub, *El-Kamusu-l-muhit*, Matbeatu Muesesetir-Risale, 1987., 1/1379.

³ Kur'an, *El-Isra*, 57.

2. Terminološko značenje riječi *tevessul*

U terminološkom smislu, *tevessul* obuhvata sva djela koja približavaju Allahu dž.š., što uključuje djela pokornosti i ostavljanje zabranjenog.¹ Drugim riječima, *tevessul* predstavlja nastojanje da se stekne Allahovo dž.š. zadovoljstvo, kao i Njegova nagrada kojoj teži svaki vjernik. Posredništvo u plemenitom ajetu označava stazu kojom se vjernik približava Allahu dž.š., od onoga što On Uzvišeni voli i sa čime je zadovoljan, bilo da se radi o nijetu, riječima, ili djelima.²

Pored rečenog, riječ *tevessul* može označavati i mjesto, položaj u Džennetu. To se razumije iz hadisa Poslanika a.s.:

„Kada čujete mujezina, izgovarajte isto kao i on, a potom donesite salavat na mene, jer ko na mene donese salavat, Allah će na njega donijeti deset salavata! Zatim molite Uzvišenog Gospodara za *vesilu*, jer je to položaj u Džennetu koji pripada samo nekim Allahovim dž.š. robovima.“³

3. Utemeljenost *tevessula*

3.1. Argumenti iz Kur'ana

Brojni su ajeti iz Kur'ana koji aludiraju na utemeljenost *tevessula*:

*A još ranije su pomoć protiv mnogobožaca molili.*⁴

*O vjernici, Allaha se bojte i nastojte da Mu se umilite i na Putu Njegovu se borite da biste postigli što želite.*⁵

¹ El-Alusi Ebu-l-Fadl Mahmud, *Ruhu-l-meani*, Daru Ihjai-t-Turasi-l-Arebi, Bejrut, bez godine izdanja, 6/124-128.

² El-Kardavi Jusuf, *Fusulu fi-l-akidet i bejne-s-selefi ve-l-halefi*, Mektebet Vehba, Kairo, 2015., str. 257.

³ En-Nesai, *Sunen*, broj hadisa: 1642.

⁴ Kur'an, *El-Bekara*, 89.

⁵ Kur'an, *El-Maida*, 35.

Riječ *vesile*, koja je upotrijebljena u ovom ajetu, može imati dvostruko značenje. Ukoliko označava sredstvo posredništva, onda obuhvata sva dozvoljena sredstva posredništva. S druge strane, ukoliko *vesile* označava blizinu Stvoritelja, onda obuhvata sva djela koja čovjeka približavaju Allahu dž.š.

3.2. Argumenti iz Hadisa

Tevešul se, pored Kur'ana, temelji i na hadisu Poslanika a.s. Brojni su hadisi koji govore o tevešulu, od kojih ćemo navesti neke.

Prenosi se od Džabira da je Allahov Poslanik a.s. rekao:

„Onaj koji čuje ezan, pa kaže sljedeće, zadobit će moj šefa'at na Sudnjem danu.“

اللَّهُمَّ رَبِّ هَذِهِ الدَّعْوَةُ التَّامَّةُ، وَالصَّلَاةُ الْقَائِمَةُ، آتِ مُحَمَّدًا الْوَسِيلَةَ وَالْفَضِيلَةَ، وَابْعَثْهُ مَقَامًا مُحَمَّدًا
الَّذِي وَعَدْتَهُ

„Allahu moj, Gospodaru ove cjelovite molbe i namaza koji se upravo uspostavlja, podari Muhammedu poseban stepen u Džennetu (*vesile*) i svako dobro, te uzdigni ga na uzvišeno mjesto koje Si mu obećao.“¹

Ebu Hurejre prenosi da je Poslanik a.s. rekao:

„Molite Allaha dž.š. da mi podari *vesile*.“ Ashabi upitaše: „Šta je to *vesile*, Allahov Poslaniče?“ Poslanik a.s. odgovori: „To je najuzvišenije mjesto u Džennetu koje će postići jedan čovjek, a ja se nadam da ću to biti ja.“²

4. Vrste tevešula

Tevešul se općenito može podijeliti na dvije vrste:

1. Propisani tevešul – o čijoj legitimnosti nema spora među učenjacima,

¹ Muslim, *Sahih*, broj hadisa: 11.

² Et-Tirmizi, *Sunen*, broj hadisa: 3612.

2. Sporni tevessul - o čijoj legitimnosti postoji razilaženje među učenjacima.

4.1. Propisani tevessul (متفق عليه) – o čijoj legitimnosti nema spora među učenjacima

Propisani tevessul obuhvata sljedeće vrste:

4.1.1. Tevessul Allahovim dž.š. zatom

Ovu vrstu tevessula nalazimo u Kur'anu:

*Tebi se klanjamo i od Tebe pomoć tražimo!*¹

*Musa reče narodu svome: - Molite Allaha da vam pomogne i budite strpljivi.*²

*Strpljiv budi! Ali, strpljiv ćeš biti samo uz Allahovu pomoć.*³

Osim kur'anskih ajeta i hadisi Poslanika a.s. pružaju temelj za ovu vrstu tevessula. Tako Poslanik a.s. veli:

„Nema utočišta niti spasa od Tebe osim kod Tebe.“⁴

„Allahu moj, utječem se Tvome zadovoljstvu od Tvoje mržnje, Tvome oprostumu od Tvoje kazne.“⁵

4.1.2. Upućivanje dove Allahu dž.š. putem Njegovih lijepih imena i savršenih svojstava

Ova vrsta tevessula temelji se na ajetu:

Allah ima najljepša imena i vi Ga zovite njima, a klonite se onih koji

¹ Kur'an, *El-Fatiha*, 4.

² Kur'an, *El-E'raf*, 128.

³ Kur'an, *En-Nahl*, 127.

⁴ El-Buhari, *Sahih*, broj hadisa: 244; Muslim, *Sahih*, broj hadisa: 2720.

⁵ Ahmed ibn Hanbel, *Musned*, broj hadisa: 751.

*iskreću Njegova imena – kako budu radili, onako će biti kažnjeni!*¹

Poslanik a.s. je molio Allaha dž.š. posredstvom Njegovih lijepih imena. Na primjer, u poznatoj dovi koju je preporučio da je uče zabrinute i tužne osobe, rekao je:

„Allahu moj, ja sam rob Tvoj, i sin roba Tvoga i sin robinje Tvoje. Moj položaj je u Tvojim ruci, ja sam podložan Tebi i nadamnom se sprovede propisi Tvoji, pravedna je za mene svaka odluka Tvoja. Zato Te molim svim Tvojim imenima, kojima si Sebe nazvao, ili ih u Svojoj Knjizi objavio, ili ih nekom od Tvojih bića saopćio, ili ih, pak, zadržao kod Sebe, kao znanje nedokučivog, molim Te da mi Kur’an učiniš proljećem srca moga, svjetlom grudi mojih, razbistrenjem tuge moje i othodom briga mojih.“²

Prenosi se da je Poslanik a.s. čuo čovjeka da uči:

„Molim Te, svjedočeci da si Ti Allah, nema drugog boga osim Tebe, Jedinog, Koji je utočište svemu, Koji nije rodio i rođen nije i ništa Mu ravno nije.“ Potom je rekao: „Molio si Allaha najvećim imenom kojim, kada bude upitan, daje i kada Se pozove, odaziva Se.“³

Poslanik a.s. je govorio:

“Utječem se Allahu Njegovim potpunim riječima od zla onoga što je stvorio.”

U ovoj dovi, Poslanik a.s. je posredovao kod Allaha dž.š. jednim Njegovim svojstvom, a to su Njegove riječi, jer je *el-kelem* – govor jedno od Allahovih dž.š. svojstava.

Primjer traženja posredništva kod Allaha dž.š. Njegovim djelima, tj. djelovanjem, nalazimo u riječima Poslanika a.s. koji je, dovedi protiv nevjernika Meke, rekao:

“Allahu moj, Ti žestoko kazni pleme Mudar! Allahu moj, kazni ih sušnim i oskudnim godinama kao što su bile sušne i oskudne godine u vrijeme Jusufa!”⁴

¹ Kur’an, *El-A’raf*, 180.

² Ahmed ibn Hanbel, *Musned*, broj hadisa: 3712, 4318.

³ Ebu Davud, *Sunen*, broj hadisa: 1493.

⁴ El-Buhari, *Sahih*, broj hadisa: 6200; Muslim, *Sahih*, broj hadisa: 675.

Allah dž.š. je Svojim djelovanjem učinio godine sušnim i neplodnim u vrijeme Jusufa a.s. i tim je djelom Poslanik a.s. kod Njega posredovao da na isti način kazni i mušrike Meke.

4.1.3. Tevessul Allahu dž.š. putem dobrih djela

Ova vrsta tevessula podrazumijeva obraćanje Allahu dž.š. spominjanjem iskreno učinjenog djela. Legitimnost ove vrste tevessula temelji se na ajetima:

*Oni koji budu govorili: - Gospodaru naš, mi, zaista, vjerujemo; zato nam oprosti grijeha naše i sačuvaj nas patnje u Ognju!*¹

*Gospodaru naš, mi smo čuli glasnika koji poziva u vjeru: „Vjerujte u Gospodara vašeg!“ – i mi smo mu se odazvali. Gospodaru naš, oprosti nam grijeha naše i pređi preko loših postupaka naših, i učini da poslije smrti budemo s onima dobrima!*²

*Gospodaru naš, mi u ono što Ti objavljuješ vjerujemo i mi Poslanika slijedimo, zato nas upiši među vjernike!*³

Najbolji primjer ove vrste tevessula naveden je u poznatom hadisu u kojem Poslanik a.s. spominje trojicu ljudi iz prijašnjih naroda koji su prenoćili u jednoj pećini, a kada su željeli iz nje izaći i nastaviti put, jedna je stijena pala na ulaz, tako da su u njoj ostali zarobljeni. Tada su zaključili da im ne preostaje ništa drugo nego da iskreno zamole Allaha dž.š. da ukloni stijenu sa ulaza i to na način što će svako od njih prilikom dove spomenuti neko od dobrih djela koja su učinili iskreno, radi Allaha dž.š., te na taj način kod Njega posredovati svojim dobrim djelom.

Jedan reče: „Allahu, ja sam imao jednu amidžinicu, pa sam je zavolio najviše što čovjek može zavoljeti ženu. Ona je od mene tražila stotinu zlatnika. Kada sam joj došao sa njima ona reče: ‘Allahov robe, boj se Allaha dž.š., prsten (ili voštani pečat) se ne otvara osim sa pravom.’

¹ Kur'an, *Ali Imran*, 16.

² Kur'an, *Ali Imran*, 193.

³ Kur'an, *Ali Imran*, 53.

Ostavio sam zlato i otišao. Ako sam to učinio želeći Tvoje Lice, pomozmi nam.“ Pa im se otvorio mali otvor kroz koji su mogli vidjeti nebo. Drugi reče: „Allahu ja sam imao dva stara roditelja. Nikome nisam davao prednost nad njima, ni porodici, ni imetku. Jednog dana sam se zadržao prikupljajući drva. Nisam im se vratio sve dok nisu zaspali. Pomuzao sam ovce, međutim, kada sam se vratio zatekao sam roditelje kako spavaju. Bilo mi je mrsko da dam prednost svojoj porodici i imetku prije njih. Čekao sam sa posudom u rukama sve dok nije svanulo. Oni se probudiše i napiše iz svojih posuda. Allahu, ako sam to učinio želeći Tvoje Lice, onda nam pomozmi.“ Kamen se malo pomače, ali još nisu mogli izaći zbog njega. Treći reče: „Allahu, ja sam uzimao najamnike, pa bih im platio njihove nadnice, osim jednom od njih. Ostavljao sam ono što je bilo njegovo od zlata, pa sam njegove nadnice uložio sve dok se taj imetak nije umnožio. Nakon nekog vremena on mi dođe i reče: ‘Allahov robe, daj mi moje nadnice.’ ‘Sve što vidiš od svojih nadnica od deva, krava, ovaca i robova je tvoje.’ Čovjek reče: ‘Allahov robe, nemoj se ismijavati sa mnom.’ Rekoh: ‘Ja se ne ismijavam sa tobom.’ On uze sve i odvede sa sobom, tako da nije ništa ostavio. Allahu, ako sam to učinio želeći Tvoje Lice, onda nam pomozmi u ovome čemu smo mi.“ Nakon toga kamen se pomakao, a oni izađoše iz pećine i odoše svojim putem.¹

4.1.4. Tevessul Allahu dž.š. putem dove dobrog i pobožnog muslimana dok ostali aminaju

Dokazi iz Kur’ana za ovu vrstu tevessula su mnogobrojni, a dovoljno je spomenuti sljedeće:

A da oni koji su se sami prema sebi ogriješili dođu tebi i zamole Allaha da im oprost, i da Poslanik zamoli za njih, vidjeli bi da Allah zaista prima pokajanje i da je Milostiv.²

Ovim ajetom ashabi su podstaknuti da odu kod Poslanika a.s. (za

¹ El-Buhari, *Sahih*, broj hadisa: 2102; En-Nevevi, *Šerhu Sahihi-l-Muslim*, broj hadisa: 2743.

² Kur’an, *En-Nisa*, 64.

vrijeme njegovog života) i od njega zatraže da moli Allaha dž.š. da im oprostí grijehé. Primjer za to su i Jusufova a.s. braća, koja su, nakon pokájanja, rekla svome ocu Jakubu a.s.:

„O oće naš“ – rekoše oni – „zamoli da nam se grijési oproste, mi smo, zaista zgriješili.“ „Zamolít ću Gospodara svoga da vam oprosti“ – odgovori on – „jer On prašta i On je Milostiv.“¹

Brojni su primjeri iz hadisa koji potvrđuju ovu vrstu teveessula. Tako u predanju koje prenosi Enes r.a. stoji da je jednom neki čovjek došao Poslaniku a.s. na dan petka, dok je Poslanik a.s. držao hutbu, te zatražio od njega da zamoli Allaha dž.š. za kišu. Enes prenosi i kaže: „Tako mi Allaha, nije bilo nikakvih oblaka, ničega. Potom je došao oblak i pala je kiša.“²

Nakon što je Poslanik a.s. obavijestio ashabe da će uvesti u Džennet 70.000 ljudi, ashabi su tražili od Poslanika a.s. da uči dovu kako bi oni bili među onima koje će Poslanik a.s. uvesti u Džennet. Ukaše je rekao:

„Moli Allaha da me učini od njih!“³

U El-Buharijinom *Sahihu* se prenosi od Enesa:

„Omer je tražio (od Allaha dž.š.) kišu posredstvom Abbasa b. Abdul-Mutaliba, pa je rekao: ‘Allahu, mi smo kada bi nas pogodila suša tražili kišu posredstvom Tvoga Vjerovjesnika, pa Ti se približavamo amidžom Tvoga Vjerovjesnika da spustiš kišu.’ Potom bi im bilo dato ono što traže.“⁴

Važno je istaći da se teveessul u ovoj vrsti ne čini samim čovjekom, već posredstvom dove koju uči, njegovom skrušenošću i iskrenošću, budući da ga ostali smatraju bliskijim Allahu dž.š. i čistijim od grijeha u kojim su ostali, možda, zapali. Poznato je da su ashabi činili teveessul (posredništvo) Poslanikom a.s., ali bitno je imati u vidu činjenicu da to nisu radili ličnošću Poslanikovom a.s. već njegovom dovom. Da je to

¹ Kur’an, *Jusuf*, 97-98.

² El-Buhari, *Sahih*, broj hadisa: 1013

³ El-Buhari, *Sahih*, broj hadisa: 6541; Muslim, *Sahih*, broj hadisa: 216

⁴ El-Buhari, *Sahih*, broj hadisa: 1010.

tako aludira činjenica da Omer nije tražio posredništvo Muhammeda a.s. već Abbasa.

Prenosi se od En-Nesaija, Et-Tirmizija i drugih hadis slijepca:

„Došao je kod Vjerovjesnika a.s. slijepac tražeći od njega da zamoli Allaha dž.š. da mu vrati vid. Poslanik a.s. mu naredi da se abdesti, a zatim da klanja dva rekata i da kaže: ‘Allahu, ja Te molim i obraćam Ti se Tvojim Vjerovjesnikom Muhammedom, Vjerovjesnikom milosti. O Muhammede, o Allahov Vjerovjesniče, tobom se obraćam mojem Gospodaru u mojoj potrebi da mi je upotpuniš. Allahu, učini ga mojim zalagačem.’ Pa je prizvao Allaha dž.š., nakon čega mu Allah dž.š. povрати vid.“¹

4.2. Sporni tevessul (مختلف فيه) - o čijoj legitimnosti postoji razilaženje među učenjacima

Sporni tevessul koji je rezultat brojnih diskusija i rasprava među učenjacima obuhvata traženje posredništva preko ličnosti Poslanika a.s., ili posredstvom nekog drugog poslanika, meleka ili čestitih vjernika. Valja istaći to da je među prvim (selef) i kasnijim (halef) generacijama bilo onih koji su osporavali, ali i onih koji su dozvolili ovu vrstu tevessula. Među učenjacima koji su dozvolili tevessul isključivo posredstvom Muhammeda a.s. bio je Ahmed ibn Hanbel. Dokaz na kojem temelje svoj stav je hadis Osmana bin Hanifa, slijepca koji je tražio posredništvo putem Muhammeda a.s., pa mu je Allah dž.š. vratio vid.

Učenjaci koji su pravili razliku između tevessula Poslanikom a.s. i čestitim vjericima u obzir su uzimali činjenicu da se sa sigurnošću može tvrditi da je Allah dž.š. zadovoljan Muhamedom a.s. da je od stanovnika Dženneta, te da je njegov status kod Allaha dž.š. veliki. S druge strane, ni za jednog čestitog vjernika ne može se kazati sa sigurnošću da je od stanovnika Dženneta, osim onih za koje je

¹ Et-Tirmizi, *Sunen*, broj hadisa: 3649.

Muhammed a.s. posvjedočio.¹

Nedvojbena je da jedna od fundamentalnih karakteristika islamskog vjerovanja jeste nepostojanje posredništva između Boga i ljudi, kakvo je poznato u drugim religijama. Kur'an insistira:

*Kada te robovi Moji za Mene upitaju, Ja sam, sigurno, blizu: odazivam se molbi molitelja kad Me zamoli.*²

Pored navedenog, uputno je navesti stav Jusufa El-Kardavija, koji je na stanovištu da je tevessul pitanje koje ne spada u oblast islamskog vjerovanja, već se radi o pravnom pitanju koje tretira formu upućivanja dove. On ističe da su mnogi sljedbenici selefa najoštrije napadali i osuđivali svakog ko smatra ovu vrstu tevessula dozvoljenom, ali da za tim nema potrebe zbog dva razloga. Prvi razlog: ovo pitanje je sporno pitanje o kojem postoji razilaženje unutar relevantne islamske uleme. U pravnim djelima henefija, hanbelija, malikija i šafija mogu se naći oni koji odbacuju ovu vrstu tevessula, ali i oni koji ga dozvoljavaju. Osim toga, bilo je učenjaka koji su takav tevessul smatrali pokuđenim (mekruh), dok su ga drugi zabranili. Svi ti učenjaci, naglašava El-Kardavi, imaju svoje argumente, kao što je to slučaj kod brojnih spornih pitanja pravne prirode.³

Drugi razlog: tevessul se ne tiče akaida, već načina činjenja dove Allahu dž.š. Čak je i Muhamed Abdu-l-Vehab smatrao takav tevessul dozvoljenim. U njegovom djelu *Fetava ve measil*, na 59. strani, postavlja se pitanje tevessula posredstvom pobožnih učenjaka (evlija), na koje odgovara na 68. i 69. stranici na sljedeći način: لا بأس بالتوسل بالصالحين - „Nema ništa loše u tevessulu putem čestitih ljudi.“ On dodaje mišljenje Ahmeda bin Hanbela da je tevessul dozvoljen jedino posredstvom Poslanika Muhameda a.s. Naravno, on ističe da većina učenjaka to zabranjuje i osuđuje. Ono što je posebno interesantno jeste činjenica da Abdu-l-Vehab jasno iznosi da se ovdje radi o pravnom pitanju: فهذه المسئلة من مسائل الفقه - „Ovo pitanje je fiksko (pravno)

¹ El-Kardavi Jusuf, *Fusulun fi-l-akideti bejne-s-selefi ve-l-halefi*, str. 261-262.

² Kur'an, *El-Bekare*, 186.

³ El-Kardavi Jusuf, *Fusulun fi-l-akideti bejne-s-selefi ve-l-halefi*, str. 263.

pitanje.“ On će istaći, također, da je prema njemu stav većine da je ova vrsta tevessula mekruh - pokuđena, premda ne osuđuje one koji ga prakticiraju, jer nema osuđivanja u pitanjima koja su idžtihadske prirode. Abdu-l-Vehabov stav postaje još jasniji kada kaže da on osuđuje one koji dolaze kod mezarja Abdu-l-Kadira ili nekog drugog i od njih traže pomoć, mimo Allaha dž.š.¹

Čvrst argument u korist onih koji dozvoljavaju ovu vrstu tevessula jeste hadis Osmana bin Hanifa. Nasiruddin El-Albani, koji inače negira ovu vrstu tevessula, ocijenio je ovaj hadis vjerodostojnim. Treba kazati da El-Kardavi ističe kako je, po njegovom mišljenju, stav El-Albanija po ovom pitanju utemeljeniji, jači i preči za slijediti.

Prenosi se da je jedan slijepi čovjek došao Poslaniku a.s. i rekao mu: „Moli Allaha da me izliječi!“ Poslanik a.s. mu je rekao: „Ako hoćeš, ja ću za tebe moliti Allaha, a ako hoćeš da se strpiš, to ti je bolje!“ Čovjek mu reče: „Moli Ga!“ Zatim mu je Poslanik a.s. naredio da se lijepo abdesti i da klanja dva rekata, a zatim da uči ovu dovu: „Moj Allahu! Molim Te i obraćam Ti se putem Tvog Poslanika, Poslanika milosti!“ „O Muhammede, ja se pomoću tebe obraćam mome Gospodaru radi moje potrebe, kako bi mi bilo udovoljeno. Moj Allahu! Primi njegovo zauzimanje za mene i moje zauzimanje za njega!“ To je čovjek uradio, pa je ozdravio.²

Određeni broj učenjaka na ovom hadisu temelji svoj stav da je približavanje Allahu dž.š. u dovi ugledom Allahovog Poslanika a.s. i ugledom čestitih, dobrih vjernika, dozvoljen. Oni tvrde da se iz predaje razumije da je Poslanik a.s. podučio slijepog čovjeka da se u dovi Allahu dž.š. približi posredstvom njega a.s., što je slijepac i učinio, nakon čega mu je vid vraćen.

El-Albani je decidan u stavu da ovaj hadis ne može poslužiti u dokazivanju spornog tevessula, već je navedena predaja dokaz

¹ Abdu-l-Vehab Muhamed, *Fetava ve Mesail*, priredili: Salih bin Abdurrahman El-Atrem i Muhamed bin Abdurrezak Ed-Deviš, str. 59, 68. Djelo je dostupno u formi pdf na internetu.

² Ahmed ibn Hanbel, *Musned*, broj hadisa: 17240; Et-Tirmizi, *Sunen*, broj hadisa: 3573; Ibn Madže, *Sunen*, broj hadisa: 1385; Hakim, *Mustedrek ala-s-sahihajni*, 1: 519.

propisanog teveessula u dovi.¹ U istom kontekstu Ibn Tejmijje ističe da je slijepac činio teveessul svojim vjerovanjem (iman) u Poslanika a.s. Tako, kada je slijepac rekao: „Moj Allahu! Molim Te i obraćam Ti se putem Tvog Poslanika, Poslanika milosti“, on je mislio: „Molim te svojim imanom u Poslanika a.s. i svojom ljubavlju prema Njemu.“²

Što se tiče hadisa u kojem stoji da je Omer tražio (od Allaha dž.š.) kišu posredstvom Abbasa b. Abdul-Mutaliba, pa je rekao: „Allahu, mi smo, kada bi nas pogodila suša, tražili kišu posredstvom Tvoga Vjerovjesnika, pa Ti se približavamo amidžom Tvoga Vjerovjesnika da spustiš kišu.“ Potom bi im bilo dato ono što traže.³ Ibn Tejmijje je decidan u stavu da se ovdje radi o teveessulu dovom Poslanika a.s. i Njegovim zagovaranjem (šea’atom), a ne Poslanikovim a.s. bićem (zatom).⁴ On posebno naglašava da je teveessul dovom Poslanika a.s. prakticiran samo za vrijeme njegovog života, dok nakon njegove smrti takvo nešto nije bilo poznato kod ashaba i tabi’ina.⁵

El-Albani iznosi određene argumente da bi dokazao svoj stav:

Prvo, dio hadisa, kada slijepac kaže: „Moli Allaha da me izliječi“, ukazuje na teveessul Poslanikom a.s. u dovi, jer je slijepac znao da je dova Poslanika a.s. preča da bude primljena kod Allaha dž.š. Da je slijepac imao namjeru činiti teveessul Poslanikovim a.s. ugledom, njegovom ličnošću, ne bi imao potrebu dolaziti kod Poslanika a.s. već bi mogao ostati kod kuće i proučiti: „Allahu, molim Te ugledom i statusom Poslanika a.s. koji ima kod Tebe da me izliječiš.“ Međutim, slijepac to nije uradio.

Drugo, Poslanik a.s. je obećao da će mu učiti dovu, savjetujući ga šta je najbolje za njega: „Ako hoćeš, ja ću za tebe moliti Allaha dž.š., a ako hoćeš da se strpiš, to ti je bolje!“

¹ El-Albani Muhamed Nasiruddin, *Et-Teveessulu: Envau’hu ve ahkamuhu*, Mektebetu-l-Mearif, Rijad, bez godine izdanja, str. 70.

² Ibn Tejmijje Tekijjuddin Ahmed El-Harani, *Medžmua’tu-l-fetava*, Daru-l-Vefa Littiba’ati Ve-nešri Ve-t-tevzi’, 2015., 1: 162.

³ El-Buhari, *Sahih*, broj hadisa: 1010.

⁴ Ibn Tejmijje Tekijjuddin Ahmed El-Harani, *Medžmua’tu-l-fetava*, 1: 163.

⁵ Ibid., 1:222.

Treće, ustrajnost slijepca da mu Poslanik a.s. uči dovu ukazuje na to da mu je Poslanik a.s. učio dovu.¹

Četvrto, u dovi kojoj je Poslanik a.s. slijepca podučio stoji:

„Moj Allahu! Primi njegovo zauzimanje za mene i moje zauzimanje za njega.“ El-Albani jasno naglašava da se to ne može odnositi ni našta drugo osim na dovu, jer lingvistički šefa'at znači dova.

Peto, u hadisu stoji da je slijepac rekao: „Moj Allahu, primi moje zauzimanje za njega“, što El-Albani tumači u smislu: - Primi moj šefa'at, odnosno primi moju dovu.²

Šesto, mnogi učenjaci navode ovu predaju u kontekstu mu'džiza Poslanika Muhammeda a.s. i dove koja je primljena, kao što je El-Bejheki i drugi, što implicira da je slijepac izliječen dovom Poslanika a.s.³

Nasuprot tome, velikan hadiskih znanosti, glasoviti Ibn Hadžer El-Askelani je zagovarao tevessul posredstvom Poslanika a.s.⁴ Štaviše, Eš-Ševkani je odobrio tevessul posredstvom svih poslanika i čestitih ljudi. On, pored toga, objašnjava da oni nemaju moć utjecaja, već su oni samo Allahovi miljenici, dok sva vlast i moć pripadaju Allahu dž.š.⁵ Kada je u pitanju tevessul posredstvom Poslanika a.s., on svoj stavi temelji na predaji Osmana bin Hanifa.⁶

Što se tiče tevessula putem čestitih ljudi, Eš-Ševkani, također, smatra ispravnim, a za svoje mišljenje poziva se na predaju kada je Omer tražio (od Allaha dž.š.) kišu posredstvom Abbasa b. Abdul-Mutaliba, pa je rekao: „Allahu, mi smo, kada bi nas pogodila suša, tražili kišu posredstvom Tvoga Vjerovjesnika, pa ti se približavamo

¹ El-Albani Muhamed Nasiruddin, *Et-Teveessulu: Envau'hu ve ahkamuhu*, str. 71.

² Ibid., str. 73.

³ Ibid., str. 74.

⁴ Ibid., str. 114.

⁵ Eš-Ševkani Muhamed bin Ali, *Tuhfetu-z-zakirin*, Muessesetu-l-Kutubi-s-Sekafijje, Bejrut, 1988., str. 50.

⁶ Ahmed ibn Hanbel, *Musned*, broj hadisa: 17240; Et-Tirmizi, *Sunen*, broj hadisa: 3573; Ibn Madže, *Sunen*, broj hadisa: 1385; Hakim, *Mustedrek ala-s-sahihajni*, 1/519.

amidžom Tvoga Vjerovjesnika da spustiš kišu.“ Potom bi im bilo dato ono što traže.¹

Islamski autoriteti, poput Fahrudina Er-Razija, Sa’dudina Et-Taftazanija, Šerifa El-Džurdžanija i mnogih drugih, bili su na stanovištu da je tevessul poslanicima i dobrim ljudima dozvoljen. Naravno, oni napominju da moć, pomoć i realizacija dolaze o Uzročnika svih uzorka – Allaha dž.š.²

Ibn Hadžer prenosi od Ibn Ebi Šejbe predanje (rivajet) Ebu Salih Essema od Malika Eddara, kako je jedan čovjek u vrijeme suše došao do mezara Poslanika a.s. i rekao: „Allahov Poslaniče, zamoli Allaha da dadne kišu tvom ummetu.“³ Interesantno je kazati da Nasiruddin El-Albani ovu predaje smatra slabom, jer prenosilac ove predaje, Malik Eddar, nije poznat po pravednosti (adale) i jačini memorije (dabt), što je preduslov za ispravnost lanca prenosilaca (sened) predaje. On dalje navodi da Ibn Ebi Hatim u svom djelu *El-Džerhu ve-t-Ta’dil* kaže kako nijedan prenosilac (ravija), osim Ebu Saliha, ne prenosi od njega. El-Albani ističe kako njegov stav nije kontradiktoran kvalifikaciji Ibn Hadžera, kada kaže da je predaja ispravnog (sahih) seneda, jer se takva kvalifikacija odnosi samo na dio lanca koji seže do Ebu Saliha, ne uključujući Malika Eddara.⁴ Da je kompletan lanac predaje ispravan, veli El-Albani, Ibn Ebi Šejbe bi direktno od Malika Eddara prenio predaju i rekao da je njegov lanac predaje ispravan, ali je to namjerno uradio kako bi ukazao da u tome ima nešto za razmotriti.⁵ Međutim, određeni autori će se suprotstaviti El-Albanijevoj logici i analizi navedene predaje, tvrdeći da je neutemeljena i neispravna, jer je kontradiktorna pravilima arapskog jezika i neutemeljeno mijenjanje Ibn Hadžerove kvalifikacije i ocjene seneda ove predaje ispravnom.

¹ El-Buhari, *Sahih*, broj hadisa: 1010; El-Kardavi Jusuf, *Fusulu fi-l-akideti bejne-s-selefi ve-l-halefi*, str. 257-261; Eš-Ševkani Muhamed bin Ali, *Tuhfetu-z-zakirin*, str. 50-51.

² El-Kevseri Muhamed Zahid bin Husejn, *Mahku-t-tekavvuli fi mes’eleti-t-tevessuli*, El-Mektebetu-l-Ezherijje Li-t-Turas, Kairo, 2006., str. 7.

³ El-Albani Muhamed Nasiruddin, *Et-Teveessulu: Envau’hu ve ahkamuhu*, str. 118.

⁴ Ibid., str. 118.

⁵ Ibid., str. 119.

Takvo El-Albanijevo razumijevanje Ibn Hadžerove kvalifikacije rezultat je nedovoljnog poznavanja pravila arapskog jezika.¹ Ibn Hadžer je, zapravo, svojom kvalifikacijom lanca predaje autentičnom mislio na kompletan sened, ne samo na određeni dio. Čak i prethodne generacije su tako razumijevale njegovo mišljenje.²

Vrijedno je napomenuti da je Izzuddin bin Abdusselam smatrao dozvoljenim tevessul samo posredstvom Muhammeda a.s. pozivajući se na predaju o slijepcu.³ Ibn Tejmijje se suprotstavlja ovom mišljenju i tvrdi da Izzuddin ne poznaje nivo ispravnosti predaje. Ova predaja, veli Ibn Tejmijje, ukazuje na ispravnost tevessula dovom Poslanika a.s.⁴

Ebu Džafer El-Mensur El-Abbasi, drugi abasijski halifa, upitao je imama Malika: „Malike, da li da se okrenem prema Poslaniku a.s. i učim dovu ili prema Kibli i učim dovu?“ Malik mu odgovori: „Zašto da okrećeš glavu od Poslanika a.s., a on je tvoja, kao i Ademova a.s. veza (vesile) na Sudnjem danu? Okreni se prema Poslaniku a.s. i zatraži Njegovo zagovorništvo (šefa’at).“⁵

Jedan od najvećih savremenih islamskih pravnika, Jusuf El-Kardavi, kaže da on lično preferira stav da tevessul ličnošću Poslanika a.s. i

¹ Et-Tidžani Umer Mesud Muhamed, *Ahtau-l-Albani ve evhamuhu fi kitabi et-tevessulu: envau’hu ve ahkamu*, bez mjesta i godine izdanja, str. 12. Knjiga je dostupna u pdf formatu na internetu.

² Ibid., str. 12.

³ El-Kardavi Jusuf, *Fusulun fi-l-akideti bejne-s-selefi ve-l-halefi*, str. 265.

⁴ Ibn Tejmijje Tekijjuddin Ahmed El-Harani, *Kaidetun dželiletun fi-t-trvessuli ve-l-vesile*, štampano pod pokroviteljstvom Uprave za naučna istraživanja i fetve, Rijad, 1999., str. 223.

⁵ Ebu-l-Fadl Kadi Ijad bin Musa El-Jehasi, *Tertibu-l-medariki ve takribu-l-mesaliki*, Matbeat Fedaili-l-Muhammedijje, Maroko, 1983., 1: 68. Ibn Tejmijje ističe da se nešto slično tome ne može pripisati imamu Maliku, jer je poznato da je Malik smatrao pokuđenim da se neko obraća čovjeku, već bi govorio: „Reci kao što su govorili Allahovi vjerovjesnici: ‘Gospodaru, Gospodaru, Plemeniti.’“ Ibn Tejmijje navodi da je imam Malik pokuđenim smatrao da neko kaže: يا حنان يا منان - „Milostivi, Koji obilato nagrađuješ.“ Logično je, prema razumijevanju Ibn Tejmijje, da imam Malik odbacuje tevessul Poslanikom a.s. ili nekim drugim, kada znamo da je odbacio mogućnost da neko prouči prethodnu dovu. On navodi da neznanice pripisuju takav stav imamu Maliku, Šafiji, Ahmedu ili nekome drugom, te da je to laž protiv njih. Takve predaje su lažne, ističe Ibn Tejmijje. Ibn Tejmijje Tekijjuddin Ahmed El-Harani, *Medžmu’at- l-fetava*, 1/163-166.

čestitih vjernika nije dozvoljen.¹ On lično prihvata stav i promišljanje Ibn Tejmije po ovom pitanju koji kaže da se ne smatra nevjernikom onaj ko prakticira ovu vrstu tevessula, jer nevjerovanje (kufr) podrazumijeva negaciju fundamentalnih i temeljnih principa islama. El-Kardavi to čini zbog sljedećih razloga:

1. Dokazi koji idu u prilog zabrani tevessula posredstvom Poslanika a.s. i čestitih ljudi naučno su utemeljeniji. Osim toga, vrata Allahove dž.š. milosti i oprosta su otvorena svakom čovjeku. Čak se i grješnima vrata Allahovog dž.š. oprosta ne zatvaraju:

Reci: - O robovi moji koji ste se prema sebi ogriješili, ne gubite nadu u Allahovu milost! Allah će, sigurno, sve grijehе oprostiti; On, doista, mnogo prašta i On je Milostiv'.²

2. Dozvoljavanje ove vrste tevessula može nekada biti isprika za upućivanje dove drugima mimo Allaha dž.š. Činjenica je da većina ljudi ne može napraviti razliku između ove dvije stvari.

3. Ukoliko postoje stvari oko kojih se učenjaci slažu, nema potrebe pridržavati se onog gdje se učenjaci razilaze.³

¹ El-Kardavi Jusuf, *Fusulun fi-l-akideti bejne-s-selefi ve-l-halefi*, str. 266.

² Kur'an, *Ez-Zumer*, 53.

³ El-Kardavi Jusuf, *Fusulun fi-l-akideti bejne-s-selefi ve-l-halefi*, str. 266.

Zaključak

Na temelju diskusije primjetno je da postoji apsolutni konsenzus učenjaka o legitimnosti četiri prve vrste tevessula. Međutim, kada je u pitanju sporni tevessul, evidentno je da je pitanje polarizirano na učenjake koji su zauzeli liberalniji stav i one koji su u potpunosti protiv ove vrste tevessula. El-Kardavi preferira mišljenje da je tevessul pitanje pravne prirode, a ne akaiidske. Osim toga, on ne smatra grješnim učenjake koji su na temelju svog idžtihada dozvolili sporni tevessul, niti ih osuđuje, jer se niko ne može osuđivati u stvarima oko kojih postoji razilaženje među učenjacima. Stoga, može se kazati da je korisnije slijediti i prakticirati elemente vjere o čijoj legitimnosti nema spora među islamskim učenjacima. Također, važno je istaći da nije uputno optuživati za nevjerstvo ili slično one koji prakticiraju sporni tevessul.